

TOTEUTUMATTOMIEN UNELMIEN KEHITTÄMISHANKE

PÄÄKIRJOITUS

MATTI TUUSA

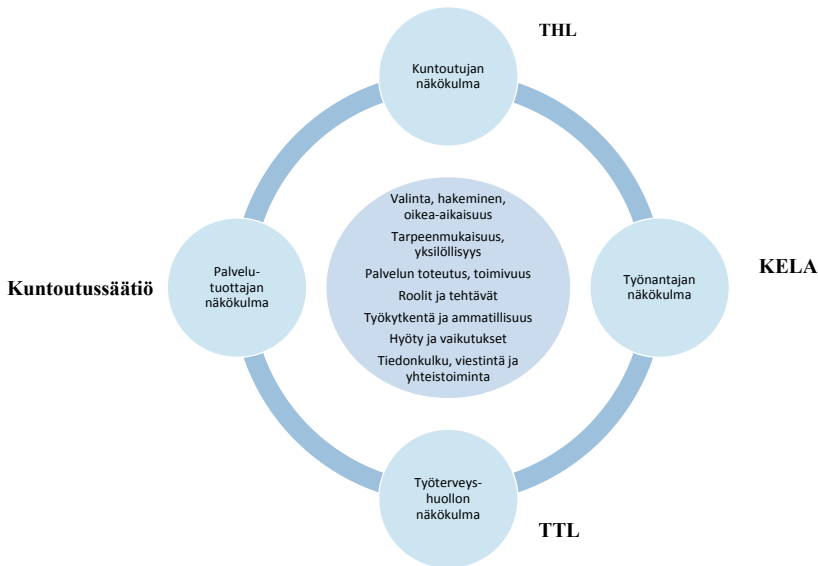
Tämän Kuntoutus-lehden teemanumeron kaikki kirjoitukset kytkeytyvät Kelan vuosina 2012–2014 toteuttamaan työhönkuntoutuksen kehittämishankkeeseen (TK2) ja siitä tehtyyn arviointitutkimukseen. Kelan työhön kytkeytyvän kuntoutuksen kehittämisen ensimmäisessä vaiheessa (TK1) vuosina 2007–2011 toteutettiin seitsemän erilaisen kuntoutusmallin kokeilu. Toisessa vaiheessa (TK2) toteutettiin näiden pohjalta rakennetun yhden kuntoutusmallin testaus. Kehittämishankkeen projektipäällikkönä toiminut asiantuntijalääkäri Kirsi Vainiemi esittelee kirjoituksessaan Kelan toteuttamaa työhön kytkeytyvän kuntoutuksen kehittämistä. Katariina Hinkka ja Ilona Autti-Rämö luovat työhönkuntoutukseen laajemman katsauksen tutkimuksen valossa.

TK2-hankkeen toteutuksessa oli mukana viisi eri puolella Suomea toimivaa kuntoutuksen palveluntuottajaa. Kuntoutukseen osallistui 243 kuntoutujaa 25 työpaikasta, jotka edustivat sekä julkisen että yksityissektorin organisaatioita. Myös työpaikkojen työterveyshuollot osallistuivat tiiviisti hankkeen toteutukseen.

TK2-kuntoutusmallia koskeva arviointitutkimus oli monialainen ja -menetelmäinen ja sen toteutti useiden tutkimuslaitosten asiantuntijoista koostuva tutkimusryhmä, jossa kaikilla oli oma näkökulmansa kuntoutusmallin toteutuksen arviointiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkijat tekivät mallia koskevaa arviointia kuntoutujien näkökulmasta, työterveyslaitoksen tutkijat työterveyshuoltojen näkökulmasta, Kuntoutussäätiön tutkijat kuntoutuksen palveluntuottajien näkökulmasta ja Kelan tutkijat työpaikkojen ja esimiesten näkökulmasta. Hankkeen kokonaisarvioinnin lisäksi tehtiin yhtätoista kuntoutujaa koskeva tapaustutkimus. Teemanumeromme kirjoitukset edustavat vahvasti tätä monialaisuutta, niissä nostetaan esiin sekä kuntoutujien, esimiesten ja työnantajien ja työterveyshuoltojen että kuntoutuksen palveluntuottajien kokemuksia ja arvioita. Sekä kokonaisarviointista että tapaustutkimuksesta julkaistaan syksyn 2015 aikana erilliset raportit.

Arviointitutkimusta tehtiin kehittävän arvioinnin otteella. Tutkimuksen tuloksia hyödynnettiin monin tavoin jo hankkeen toteutuksen aikana. Ne vaikuttivat myös ratkaisevasti vuoden 2016 alusta alkamaan suunnitellun uuden AURA-kuntoutuksen standardien suunnitteluun, liittyen muun muassa kuntoutuksen kohdentumiseen ja oikea-aikaisuuteen, lähiesimiehen ja työterveyshuollon tiiviimpään kytkemiseen kuntoutukseen sekä kuntoutuksen yksilöllisyyteen ja asiakaskeskisyyteen.

TK2-arviointitutkimuksen asetelma

TK2-arviointitutkimuksen asetelma.

Teemanumeromme nimenä on työssäkäyvien kuntoutus. Tämä siksi, että hankkeessa ja kirjoituksissa käytetty työhönkuntoutuksen käsite on moniselitteinen. Tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan kuntoutusta, jonka avulla tuetaan työssä jaksamista ja jatkamista ja jonka toteutus kytkeytyy tiiviisti työhön, työpaikkaan ja työterveyshuoltoon. Monessa muussa yhteydessä työhönkuntoutus kuitenkin ymmärretään kuntoutukseksi, jonka avulla tuetaan työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten henkilöiden työhön pääsyä tai työhön paluuta.

Lähdimme suunnittelemaan tätä Kuntoutus-lehden teemanumeroa kehittämistyön myönteisten tulosten siivittämistä. Koimme tutkimusryhmässämme merkittävänä, että kerrankin kokeilutoiminta ja siihen liittyvä arviointitutkimus toteutettiin esimerkillisesti aidossa vuorovaikutuksessa ja että tutkimustuloksia pystyttiin välittömästi hyödyntämään uuden kuntoutusmallin suunnittelussa. Tässä tapauksessa kyseessä on yhteiskunnallisesti merkittävä kuntoutuspalvelu, jonka kohderyhmänä ovat kymmenet tuhannet työssäkäyvät kansalaiset vuosittain. Juuri tällä tavalla tutkittua tietoa pitäisi hyödyntää uuden palvelutoiminnan suunnittelussa ja käynnistämässä.

Toukokuun lopussa pääministeri Juha Sipilän hallitus julkisti strategisen ohjelmansa, jonka liitteestä saimme lukea, että osana talouden sopeuttamistoimia uusi AURA-kuntoutus lakkautetaan vuoden 2016 alusta ennen kuin sitä ehditään käynnistääkään.

Hallitusohjelman kirjaus aiheutti tyrmistyksen, ja kuntoutusalan toimijat ovat reagoineet ratkaisuun voimakkaasti. Päätöksen nähdään olevan ristiriidassa hallituksen omien työurien pidentämisen, työn

tuottavuuden lisäämisen ja talouskasvun edistämisen tavoitteiden kanssa. Työkyvyn vahvistaminen, sairauspoissaolojen vähentäminen ja työhön paluun sujuvoittaminen sekä panostaminen ennaltaehkäisyyn kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ovat keskeisiä keinoja edistää näitä tavoitteita. Julkisessa keskustelussa korostetaan myös sitä, että palvelujen kehittämisessä tulisi nojata tutkittuun tietoon ja ottaa käyttöön sellaisia palveluja ja toimintamalleja, jotka ovat tutkimusten perusteella osoittautuneet vaikuttaviksi. AURA-kuntoutuksessa näiden koordinaattien piti olla kohdallaan, sillä vuosien kehittämistyö ja pilotoinnit sekä mukana valmisteluissa olleiden keskeisten työelämän kehittäjien työ olivat etukäteen varmistaneet tämän kuntoutusmallin toimivuuden. Poliittisessa päätöksenteossa tällä ei kuitenkaan näytä olevan painoarvoa.

Tässä tilanteessa toimikoon teemanumeromme avauksena keskustelulle työssäkäyvien kuntoutuksen tulevaisuudesta. Työurien pidentämiseksi ja työssä jaksamisen tukemiseksi tarvitaan joka tapauksessa vahvaa kuntoutuksellista panosta. AURA-kuntoutuksen mukana katoaa noin 21 miljoonan euron potti tästä työstä, ja jos uhkakuvat toteutuvat, tämän ratkaisun kerrannaisvaikutuksena kuntoutuksen palveluntuottajat joutuvat irtisanomaan arviolta sata työelämän kehittämisen ammattilaisista. Ratkaisu voi myös johtaa palveluntuottajien karsiutumiseen ja uhata muidenkin kuntoutuspalvelujen laadukasta toteutusta.

Onko meillä varaa luopua näin merkittävästä tietotaidosta ja osaamispääomasta? Kuntoutuksen menestykselliseen toteuttamiseen liittyy vuosien aikana kertynyttä hiljaista tietoa, hyviä käytäntöjä ja työssä kertynyttä ammattitaitoa. Hallitusohjelmaan on myös kirjattu kuntoutuksen kokonaisuudistuksen toteuttaminen. Sen yhteydessä tarvitaan radikaaleja ratkaisuja eri toimijoiden välisestä tehtävän- ja vastuunjaosta työssäkäyvien kuntoutuksessa.

Suomalainen kuntoutus kiinnostaa kansainvälisesti. Sen huomaimme toukokuussa Helsingissä pidetyssä eurooppalaisessa kuntoutuksen tutkimuskongressissa. Vientituotteeksi AURA-kuntoutus ja sen ideat sekä toiminta- ja yhteistyömallit varmaan kelpaisivatkin mainiosti.

Matti Tuusa

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden lisensiaatti ja Kuntoutussäätiön vanhempi asiantuntija.